

Trasa 5

Z wizytą w Wielkopolsce (173 km)

Mapa Okolice Wrocławia DEMART 1:75000

Województwo dolnośląskie. Mapa administracyjno-turystyczna BiK 1:225000

Mapa topograficzna Polski. Rawicz. Główny Geodeta Kraju 1:50000

Mapa topograficzna Polski. Wąsosz. Główny Geodeta Kraju 1:50000

Czeszów > Kuźniczysko > Biedaszków Wielki > Ujeździec Wielki > Przyborów > Domanowice > Kaszyce Wielkie > Kaszyce Milickie > Powidzko > Grądzik > Żmigród > Węglewo > Barkówko > Barkowo > Białawy Wielkie > Lubiel > Ługi > Unistawice > Pobiel > Wąsosz > Górka Wąsoska > Cieszkowice > Bełcz Górny > Wieruszowice > Ślubów > Kłoda Mała > Kłoda Wielka > Góra > Kłoda Wielka > Kłoda Mała > Szedzic > Rudna Wielka > Wiewierz > Zbaków Dolny > Załęcze > Masłowo > Rawicz > Szymanowo > Pasieki > Słupia Kapitulna > Golejewo > Golejewko > Pakosław > Góry Pakosławskie > Sowy > Białykał > Olsza > Grabówka > Ruda Sułowska > Sułów > Gruszczyca > Czeszów

Kuźniczysko

W Miejscowości znajduje się kościół pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny z 1746 roku, otoczony murem z bramą z końca XIX wieku, mur wokół cmentarza z bramą, dawny cmentarz parafialny z XV wieku, Kościół filialny z początku XX wieku, zespół dworski: dawny młyn dworski z końca XVIII wieku oraz park dworski z XIX wieku. We wsi znajduje się stanowisko hutnicze (d. dymarki) z XIII – XIV w., a w jej okolicach położony jest odcinek rzeki Świątecznicy prowadzący do mostu drogowego przy wsi Koczurki o powierzchni ok. 5 ha, ze stanowiskiem

naturalnej populacji nizinnej pstrąga potokowego. Ciekawostką jest, iż na terenie miejscowości występuje dąb szypułkowy, który jest pomnikiem przyrody.

Powidzko

Wieś posiada długą historię, wzmiankowana była już w 1223 roku, po wojnie trzydziestoletniej przeszła w ręce Hatzfeldów, którzy pozostali właścicielami miejscowości do II wojny światowej. Godny uwagi jest tutaj późnobarokowy kościół parafialny św. Jana Chrzciciela. W swej obecnej bryle wzniesiony w latach 1787-88 (pierwotny wzmiankowany w 1329). Klasyczna jednonawowa konstrukcja świątyni. Wewnątrz polichromie, witraże oraz bogate wyposażenie – głównie klasycystyczne.

Żmigród

Początki Żmigrodu osnute są legendą, ale trudno dziwić się temu, skoro najstarsze źródła mówią o osadzie istniejącej już w III okresie epoki brązu. Nowa osada powstała w 1253 roku i ulokowana została nad brzegami Baryczy, naprzeciw dawnej osady słowiańskiej Zunigrod. Rok ten jest jednocześnie datą nadania praw miejskich. Paradoksalnie miasto swe powstanie zawdzięcza najazdowi tatarskiemu, który spustoszył tereny Śląska w 1241 roku. Lokalizacja nowych i odbudowa dawnych osad zainicjowana i przeprowadzona została przez księcia wrocławskiego Henryka III, który pragnął odbudować tereny zniszczone pożogą wojenną. Gród został ufortyfikowany, otoczony solidną palisadą, wałem i fosą, zbudowano dwie bramy, które zlikwidowano dopiero w 1819 roku.

W swej historii Żmigród był też m.in. stolicą baronatu. Władysław Jagiellończyk otrzymał miasto jako lenno, które przekazał feudałowi polskiemu Zygmunutowi Kurzbachowi. Pięknego miasta nie ominęły nieszczęścia. Zniszczenia w czasie wojny trzydziestoletniej, zaraza,

pożary, w tym największy na początku XVI wieku. Swe piętno odcisnęła również wojna siedmioletnia, przemarsze wojsk austriackich, pruskich i rosyjskich nie pozostały obojętne dla gospodarki miasta. Podobna sytuacja powtórzyła się na początku XIX wieku, kiedy to po wybuchu wojny francusko – pruskiej Żmigród zajmowali naprzemian Bawarczycy, Francuzi i Prusacy. Zawitały tu nawet wojska rosyjskie, ścigające wycofujące się spod Moskwy wojska napoleońskie.

Przez pewien czas w Żmigrodzie przebywali car Aleksander, król pruski Fryderyk Wilhelm III, Wielki Książę Konstanty i feldmarszałek Kutuzow. To podczas spotkania na zamku żmigrodzkim opracowano strategię decydującego etapu w wojnie przeciw Napoleonowi.

W 1931 roku na zamku gościł kanclerz rzeszy dr Brüning, który z przedstawicielami miasta rozmawiał o polepszeniu sytuacji gospodarczej na wschodnich wówczas obszarach niemieckich. Przełom XIX i XX wieku to jednocześnie czas intensywnej migracji, zwłaszcza młodych ludzi do centralnych regionów państwa niemieckiego. W roku 1939 ludność miasta wynosiła 4516 mieszkańców. W latach czterdziestych przez Żmigród przebiegała trasa przewozu polskich robotników przymusowych wywożonych do Niemiec.

Koniec wojny dla miasta to początek 1945 roku, kiedy X Korpus Pancerny Gwardii podporządkowany 4 Armii Pancerniej generała pułkownika Dmitrija Leluszenki rozwijając atak wzdłuż Baryczy dotarł do Żmigrodu - 23 stycznia w jednodniowych walkach ulicznych garnizon niemiecki został pokonany.

Po wojnie Żmigród był zniszczony i zaminowany, spłonął zamek Hatzfeldów – ironią losu i historii jest to, iż zamek został niemal nie naruszony podczas działań wojennych. Zamek w Żmigrodzie wspomina się po raz pierwszy w 1296 r. Przypuszcza się, że była to jeszcze budowla drewniana. Następną informacją o *castrum* należącym do książąt oleśnickich pochodzi z 1375 r. Była to

budowla na planie nieregularnym ze stojącą od północy wieżą i bramą wjazdową od południa, stojąca wśród rozlewisk rzeki Baryczy i otoczona fosą.

Wraz ze śmiercią ostatniego Piasta oleśnickiego,

Konrada Białego, w 1492 roku miasto wraz z zamkiem przeszło na własność króla czeskiego Władysława Jagiellończyka, który to przekazał miejscowe ziemie

polskiemu feudałowi z Wielkopolski Zygmuntowi Korcbokowi (Kurzbachowi) z Witkowa (Witkowskemu). Wilhelm Kurzbach był w 1560 roku budowniczym drugiej, obecnej wieży. Jest to budowla czworoboczna, czterokondygnacyjna o charakterze mieszkalno-obronnym.

Rodzina Kurzbachów władała zamkiem do 1592 r. kiedy to został sprzedany Adamowi Schaffgotschowi. Na przełomie XVI i XVII w. zamek był dwukrotnie niszczone przez pożary. Odbudowany i silnie umocniony zamek przez dwa lata skutecznie odparował ataki wojsk szwedzkich. Zdobyty został w 1642 r. i służył Szwedom przez następne 8 lat jako baza wypadowa na Śląsk.

Od połowy XVII w., aż do końca II wojny światowej właścicielami była rodzina von Hattzfeld. Melchior von Hattzfeld, feldmarszałek austriacki, dokonał przebudowy zamku na okazały barokowy pałac w latach 1655-1657. Średniowieczne budynki zostały usunięte i zachowała się jedynie stojąca do dziś wieża. Pałac zmodernizowano w XVIII w.

W dniu 9 lipca 1813 roku spotkali się na zamku car Rosji Aleksander I, król pruski Fryderyk Wilhelm III oraz posłowie angielski i austriacki aby opracować plan ostatecznego pokonania Napoleona. W XIX w. zdjęto z wieży czterospadowy dach i dobudowano górne partie ozdabiając je neogotyckim krenelażem.

Pałac został zniszczony w 1945 r. i nie został dotąd odbudowany. Ocalała jedynie wieża, która została odrestaurowana na zewnątrz. W latach 70. ubiegłego

stulecia dokonano wyburzenia ogromnej części ruin pałacu. Gruz wywieziono, a pozostała drobna część zachowanych ruin stanowi mały procent oryginalnej wielkości pałacu. W 2007 roku rozpoczęto odrestaurowywanie tejże zachowanej części ruin oraz wnętrza wieży, wykorzystując środki unijne.

Kościół przylega do rynku od strony wschodniej. W roku 1597 rozpoczęto jego budowę na miejscu poprzedniego. Starą świątynię rozebrano i przeniesiono na inne miejsce. Po wybudowaniu nowego kościoła okazało się, że jego wieża przechyliła się, grożąc upadkiem. Aby temu zapobiec, dobudowano wspierające boczne mury, które zachowały się do dziś. W 1702 r. kościół spłonął, odbudowano go w 1723 r. Obecnie stanowi trójnawową bazylikę, do której wnętrza prowadzi renesansowy portal, nad którym widnieje herb fundatora Schaffgotscha i jego małżonki

Katarzyny. W kościele można podziwiać obrazy pochodzące z XVII i XVIII w. Na zewnętrznych ścianach kościoła znajdują się płyty nagrobkowe pamiętające XVI w.

Węglewo

Ciekawostką godną uwagi jest tu tor doświadczalny o długości 7,7 km zarządzany przez Instytut Kolejnictwa (dawniej Centrum Naukowo-Techniczne Kolejnictwa) i służący m.in. do testowania pojazdów szynowych, ich elementów i sieci trakcyjnej oraz Ośrodek Badań Mostów, Betonów i Kruszyw Instytutu Badawczego Dróg i Mostów.

Barkowo

W miejscowości tej warto zwrócić uwagę na kościół parafialny p.w. św. Marcina. Budynek późnobarokowy, ukończony w 1787 roku (pierwotny wzmiankowany w 1333). Jednonawowy, wewnątrz na planie elipsy, z apsydą zamkniętym prezbiterium i kwadratową wieżą od zachodu. Wyposażenie głównie rokokowo-klasycystyczne, powstałe ok. 1790. W przekształconym ołtarzu głównym rzeźby św. Marcina, Piotra i Pawła oraz obraz św. Marcina. Chrzcielnica posiadająca stopę w formie splecionych delfinów na tle rozbudowanej oprawy z rzeźbionymi grupami Chrztu Chrystusa i Bogiem Ojcem w zwieńczeniu. Ambona ok. 1726 roku. W ołtarzu bocznym Pieta gotycka z końca XIV wieku.

Ługi

W miejscowości warto zobaczyć kościół p.w. Wniebowzięcia NMP. Wybudowany w 1788r., do 1945r. ewangelicki, halowy, murowany, założony na planie krzyża łacińskiego, gzymsy podokopowe przechodzące w kordonowe. Okna górne zamknięte półkole, wszystkie w prostokątnych płycinach. W elewacjach bocznych płytkie ryzality środkowe. Dach

dwuspadowy kryty blachą. Od pd. wieża kwadratowa dzielona gzymsami. Okna górne i w wieży zamknięte półkole, wszystkie w prostokątnych płycinach. Na wieży hełm kopulasty kryty blachą, zwieńczony krzyżem na kuli. Na placu przed kościołem zlokalizowany pomnik poległych w I wojnie światowej, ok. 1920, obelisk kamienny ustawiony na 3 stopniowym cokole. Od pd. napis reliefem wklęsłym, dość zatarty, na ściankach bocznych krzyże maltańskie.

Wąsosz

Najciekawszym bodaj zabytkiem w mieście jest kościół filialny Niepokalanego Serca NMP (do 1945 r. ewangelicki św. Mateusza, 1580). Gotycki, na miejscu wcześniejszego wzmiankowanego w 1290r. W obecnej formie wzniesiony został w 1581 r. Odbudowany po pożarze miasta w 1710 r., uległ ponownym zniszczeniom podczas działań wojennych 1759 r. Odbudowany w latach 1766-67, był kilkakrotnie restaurowany w XIX wieku. Orientowany, murowany, jednonawowy z prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Od zachodu wieża kwadratowa, 4-kondygnacyjna, przed nią kruchta z portalem ostrołuczny w profilowanych obramieniach, drzwi drewniane z nitami. Naroża oskarpowane. Ołtarz główny barokowy z rzeźbami św. Piotra i Pawła. Przy prezbiterium od południa zakrystia. Od północy i południa kruchty. Na ścianach szereg późnobarokowych i klasycystycznych kamiennych epitafiów z XVIII i XIX wieku. Dachy kryte blachą, zwieńczenie wieży z blachy miedzianej. Zegar wieżowy, z kwadratowymi tarczami od południa, północy i zachodu.

Warto też odwiedzić kościół parafialny Św. Józefa Oblubieńca. Powstał w latach 1893-94, neogotycki, na miejscu wcześniejszego z 1788r. Jednonawowy z pozornym transeptem, mur z cegły licówki, cokoł z kamienia, oskarpowany. Gzyms wieńczący, otwory

zamknięte łukiem ostrym, w prezbiterium z laskowaniami. Dach nawy dwuspadowy, na prezbiterium i transepcie 3-spadowy, kryty blachą. Od zach. wieża kwadratowa, 3-kondygnacyjna z hełmem stożkowym, przy niej kruchty pod stożkowymi kryte blachą. Na pierwszej kondygnacji wieży figura Chrystusa. Drzwi drewniane z ozdobnymi okuciami. Wewnątrz w nawie czteroprzęsłowej strop podwieszony z fazowanymi malowanymi belkami. W prezbiterium sklepienie krzyżowo-żebrowe na gurtach. Łuk tęczy

ostry. W zakrystii strop drewniany w jodełkę. Ołtarze i ambona neogotyckie.

Z zabytków świeckich szczególnie godny polecenia jest zamek książęcy. Wzniesiony w XIV wieku,

przebudowany w XVI wieku. W XVIII w. przekształcenie w pałac barokowy. Ostatnia przebudowa miała miejsce w 1924 r. Zbudowany przez książąt oleśnicko-głogowskich, na miejscu istniejącego wcześniej grodu książęcego, w 1520r. należał do biskupa wrocławskiego Jana Turzo, później władali nim książęta legniccy. W 1759r. spustoszony przez wojska austriackie, skrzydło pn. z kaplicą zostało rozebrane. Na rzucie "L", piętrowy, fundamenty z kamieni polnych, murowane z cegły i kamienia. Skrzydło zach. podpiwniczone, pod dachem czterospadowym, skrzydło wsch. niższe pod trójspadowym, dachy kryte dachówką. W narożniku pd.-wsch. okrągła wieża pod dachem stożkowym, w pd.-zach. półokrągła baszta, pod zaokrągleniem dachu. Taras, na podpiwniczeniu skrzydła pn. z kamienia, na równi z dziedzińcem, balustrada tralkowa z cegły. Niżej od wsch. pozostawiono i zakonserwowano zarys fundamentów budynków wchodzących niegdyś w skład zespołu zamkowego. Portal wejściowy w zwieńczeniu posiada datę MDCCCCXXIV.

Góra

Zwiedzanie miasta polecamy zacząć od zobaczenia wieży Głogowskiej. Stanowiła część umocnień miejskich. Zbudowana w XV wieku pełniła rolę wieży obronnej przy bramie głogowskiej (stąd jej nazwa). Mieszkańcy często używali innej nazwy - wieża kawek- z uwagi na gnieźdzące się tam kawki. Jest to budowla 6 - kondygnacyjna. W dolnej części, do wysokości 1,5 m podstawę stanowi mur z głazów narzutowych. Widoczne są także ślady średniowiecznego muru

obronnego, który biegnie od wieży głogowskiej do niedużej wieży strażniczej, oddalonej ok. 200 kroków. Wewnątrz wieży, na 2 i 3 kondygnacji znajduje się ornament ułożony z glazurowanych ceglówek. Na kondygnacji szóstej zaś zamontowano zegar miejski. Do połowy XVIII wieku strażnik miejski wybijał godziny na wieży uderzając młotkiem w dzwonek. Wspomniany zegar zamontowano w roku 1765. W murze wieży

widoczne liczne strzelnice, świadczące o obronnym charakterze budowli. Pod wieżą znajduje się przejście wykute ku wygodzie pieszych, nakryte sklepieniem kolebkowym. Wieża bramy głogowskiej jest znaczącym elementem architektonicznym miasta. Okazjonalnie pełni funkcję miejsca wystaw i ekspozycji. Nie jest to jedyna pozostałość dawnych umocnień miasta.

Pierwotnie było tu obwarowanie drewniano-ziemne z palisadą. W wieku XV obwarowanie to zastąpiono murem ceglano - kamiennym o szerokości 2 łokci i wysokości do 12 łokci. Mury wzmocnione były wieżami strażniczymi (12-13). Wejście do miasta stanowiły cztery bramy: zachodnia zwana Głogowską, wschodnia nazywana Polską oraz dwie mniejsze: południowa i północna. Po zewnętrznej stronie murów znajdował się dodatkowy wał ziemny i fosa z mostami. Na noc mosty były podnoszone, w dzień zaś przejścia przez nie strzegli mieszczanie zobowiązani do służby wartowniczej i odpowiednio uzbrojeni. Po roku 1770 przystąpiono do częściowej likwidacji umocnień obronnych. Fosa została zasypana, a wał ziemny zniwelowany. Na ich miejscu utworzono ogrody wydzierżawiane mieszczanom. W 1818 rozebrano wieżę przy bramie polskiej, w 1828 samą bramę, a w 1851 bramę głogowską. Sukcesywnie też rozbierano mury miejskie. W 1962 r. podjęto próby ratowania ocalałych fragmentów i zrekonstruowano brakujące odcinki. W latach 90 - tych nastąpiła kolejna konserwacja. Obecne mury obronne są doskonałą lekcją historii dla uczniów na temat średniowiecznej Góry. Biegną bowiem nadal w miejscu, gdzie pierwotnie je wzniesiono.

Ciekawym zabytkiem jest też wieża ciśnień. Potężna budowla wolnostojąca u zbiegu ulicy Hirszfelda i Armii Polskiej. Nad wejściem dobrze zachowana płaskorzeźba w piaskowcu, przedstawiająca patronkę miasta św. Katarzynę Aleksandryjską. Na szczycie wieży chorągiewka z datą 1915. Mimo upływu lat wieża

ciśnienie doskonale spełnia swoje zadanie, stabilizując ciśnienie wody w sieci miejskiej.

Z budowli sakralnych czołowe miejsce przypada przede wszystkim kościołowi p.w. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej. Jest to obiekt gotycki o barokowym wnętrzu. Pierwotnie w tym miejscu stał kościółek, wzniesiony zaraz po lokacji miasta, (spłonął w roku 1457). Obecny pochodzi z przełomu XV/XVI wieku. Z początku XV w. zachowały się jedynie zachodnie przęsła

budowli i dolne partie wież. Kościół jest budowlą ceglana halową, orientowaną, trójnawową. Nawy wsparte na filarach nakrytych sklepieniem krzyżowo - gwiaździstym. Całość nakryta dachem dwuspadowym, z dwoma wieżami zachodnimi. Wysokość budowli sięga ok. 31 m.

W murach zewnętrznych kościoła widoczne dobrze zachowane epitafia i płyty nagrobne znaczących rodów mieszkających w Górze lub okolicy. Wnętrze kościoła ma wyposażenie barokowo - rokokowe. Uderza przepychem i bogactwem. Ołtarz główny z wieku XVIII, przedstawiający "Gloryfikację Św. Katarzyny" wykonany jest z drewna (wys. ok. 9 m), polichromowany. Wstawie ołtarza, z obu stron postacie Ewangelistów, od lewej: Mateusz z młodzieńcem, Marek z lwem, Łukasz z wołem i Jan z orłem. W górnej części ołtarza stoją Św. Jakub Starszy i Św. Jan Chrzyciel. Niemal cały kościół otoczony jest wieńcem kaplic: m.in. Św. Jana Nepomucena, Św. Józefa, Bożego Ciała, Matki Boskiej, Marii Magdaleny, Św. Barbary, N.M. Panny. Wystrój wnętrza dopełniają wspaniała, złocona ambona i ciekawe witraże w kaplicach pochodzące z XIX wieku. Obok głównego wejścia do kościoła znajduje się barokowa rzeźba Jana Nepomucena. Kościół p.w. Św. Katarzyny jest zabytkiem kl. I.

Nie mniej ciekawy jest też kościół p.w. Bożego Ciała. Położony w odległości ok. 2 km od centrum miasta. Prowadzi do niego piękna aleja lipowa. Umiejscowiony jest w starej części cmentarza parafialnego, na wzniesieniu. Zbudowany z cegły, otynkowany, orientowany, salowy, nakryty dwuspadowym dachem. Jest to budowla późnogotycka, (XV/XVI wiek) wzniesiona na miejscu wcześniejszego obiektu sakralnego. Wnętrze kościoła ma formę wydłużonego prostokąta. Przykryte jest stropem drewnianym o bogatej polichromii, tematycznie związanej z wezwaniem kościoła. We wnętrzu zachwyca

intarsjowana ambona z 1571r. Obok świątyni znajdują się tzw. "święte schody", które od XVIII w. były celem pielgrzymek. Ściany i sklepienia klatki schodowej mieszczą święte schody pokrywane malowidłami z wyobrażeniami ze Starego Testamentu nawiązującymi do życia Chrystusa. Przy kościele p.w. Bożego Ciała na przełomie XVII/XVIII w. powstała Kalwaria, składająca się z Drogi Krzyżowej wiodącej z miasta na wzgórze kalwaryjskie, otoczone stacjami męki pańskiej. Na wzgórzu tym znajduje się, pochodząca z 1900 "Grupa Ukrzyżowania". Kościół p.w. Bożego Ciała wraz z Kalwarią należy do niezwykle cennych przykładów założenia pielgrzymkowego w Polsce. Jego barokowy wystrój i szereg starszych elementów wyposażenia zachowały się do naszych czasów prawie w niezmienionej formie.

Będąc w Górze nie wolno zapomnieć o zobaczeniu więzienia. Jest to dawna baszta obronna, jedna z wielu wchodzących w skład umocnień miejskich. Obecnie budynek dwukondygnacyjny, pochodzący w swej dolnej części z XIV/XV wieku, piętro z wieku XVI. Do tego obiektu w roku 1890 dobudowano część ze szczytami schodkowymi, a wnętrze przebudowano. Pierwotnie budynek ten pełnił funkcję wieży strażniczej i spełniał funkcje usługowe w stosunku do zamku, usytuowanego poza nim, w kierunku południowo - wschodnim. Mieściła się tam zbrojownia, pomieszczenia dla strażników, a po przebudowaniu również cele dla więźniów - stąd obecna nazwa "więzienie".

Rawicz

Przeszłość pozostawiła na Ziemi Rawickiej wiele obiektów wartych zobaczenia, które nadają miastu i okolicom specyficzny urok. Na terenie gminy znajduje się ponad 450 obiektów zabytkowych. Oto niektóre z nich: Najcenniejszym jest rawicki ratusz, przykład architektury barokowej.

Pierwotnie drewniany, wielokrotnie trawiony przez pożary, kształt ostateczny przybrał w latach 1753-1756. Do jego budowy przyczyniła się Katarzyna z Opalińskich Sapieżyna, ówczesna właścicielka miasta. Na jej polecenie projekt przyszłej budowli opracował architekt

Leopold Ostritz z Trzebnicy. Powstał ceglany, otynkowany piętrowy budynek znacznych rozmiarów, zwieńczony pośrodku wieżą zegarową. Staraniem Krystiana Styeglera, burmistrza miasta, w 1783 roku założono na budynku ratusza pierwszy w Polsce piorunochron. W połowie lat siedemdziesiątych tego stulecia w części pomieszczenia parteru ulokowano Muzeum Ziemi Rawickiej, które mieści się tutaj do dzisiaj. Na pierwszym piętrze znajduje się Urząd Stanu Cywilnego, a reprezentacyjna sala portretowa jest miejscem obrad Rady Miasta i Gminy Rawicz.

Klasycystyczny kościół pod wezwaniem św. Andrzeja Boboli (dawny kościół ewangelicki) to jedyny zabytek klasy pierwszej w powiecie rawickim. W obecnej formie zbudowany został na początku XIX wieku według

projektu K.G. Langhansa, twórcy Bramy Brandenburskiej.

Kościół pod wezwaniem Chrystusa Króla i Zwiastowania NMP zbudowany został w 1902 roku. Stanowi cenny przykład architektury neogotyckiej.

Najciekawszym zabytkiem Rawicza, unikalnym w skali krajowej, są rawickie planty, drugie pod względem długości i znaczenia po krakowskich. Rawicz przez kilkadziesiąt początkowych lat swego istnienia był miastem otwartym. Dopiero około 1665 roku postanowiono otoczyć Rawicz systemem wałów ziemnych i fos (nie było wokół miasta murów). W skład systemu weszły również cztery bramy: Szymanowska, Poniecka, Wąsoska i Wrocławska. Umocnienia obronne służyły mieszkańcom około 150 lat. Zmieniająca się technika wojenna oraz rozrastające się miasto spowodowały, że budowle te straciły swoje dawne znaczenie. Dlatego wzorem innych miast w pierwszej połowie XIX wieku przystąpiono do likwidacji i niwelowania fortyfikacji. Na ich miejscu utworzono w latach 1840-1850 wspaniałe zieleńce publiczne, które w tym czasie zaczęto nazywać plantami. Specyfika rawickich plant związana jest z powstaniem miasta na tzw. "surowym korzeniu". Umożliwiło to zaprojektowanie wałów, a w konsekwencji utworzenie plant opartych na planie prostokąta o obwodzie blisko trzech kilometrów. Pierścień około 1700 drzew i kilku tysięcy krzewów otacza dziś rawicką starówkę. W południowo-wschodnim narożniku plant z ziemi pozostałej po budowie miejskiej kanalizacji usypano wzgórze, z którego roztacza się panorama miasta. Tam też znajduje się armatka, która - według jednej wersji - jest pozostałością po pobycie Szwedów w Rawiczu w 1704/1705 roku. Druga, bardziej prawdopodobna, twierdzi, że jest to móżdziej z XVIII wieku służący do strzałów wiwatowych. W obrębie plant Rawicz zachował swój pierwotny układ urbanistyczny, wzorowany na

planie średniowiecznych miast. Przy rynku i odchodzących od niego ulicach, tworzących regularną szachownicę, znaleźć można wiele zabytkowych kamieniczek, które urzekają swym pięknem. Ciekawym zabytkiem jest barokowy dom piętrowy z sienią przelotową i zewnętrznymi narożami, znajdujący się przy Wałach Powstańców Wielkopolskich, w którym niegdyś był przytułkiem dla starców. Przy Placu Wolności zachował się również barokowy dom z przełomu XVII i XVIII wieku, dawna karczma. Sąsiadowała ona z klasztorem o.o. reformatów (spalonym w 1945 roku) i przeznaczona była dla wiernych napływających z okolicznych wsi.

Golejewko

Miejsce najstarszej Kasztelani na ziemi rawickiej wymienionej w bulli papieża Innocentego II z 1136 roku pod nazwą Kasztelania Czestram. Pozostałością Kasztelani jest dobrze zachowane stożkowate grodzisko obwiedzione wałem i fosą.

Zespół pałacowy zbudowany w I poł. XVIII wieku dla Choińskich, obejmujący park, wieżę bramną, zabudowania gospodarcze, powozownię i pałac.

Pozostałością dawnej rezydencji Choińskich jest wieża strażnicza z I poł. XVIII wieku, zbudowana na planie kwadratu z bramą przejazdową. Na szczycie wieży Adam Choiński umieścił złoty półksiężyc zdobyty na Turkach w bitwie pod Chocimiem w 1620 roku. Nie opodał wieży stoi neorenesansowy pałac wzniesiony w latach 1848-1852 dla Maurycego Czarneckiego, rozbudowany pod koniec XIX wieku i po 1910 roku. Park wzmiankowany w 1736 roku jako włoski, uległ przekształceniu w park krajobrazowy. Ma wiele ciekawych drzew. Od bramy parkowej w kierunku wsi wiedzie aleja lipowa z 500 – letnimi okazami drzew, będąca jednocześnie unikatową aleją zasłużonych koni.

Późnorenesansowa baszta strażnicza z połowy XVI wieku. Odrestaurowana całkowicie w 2003 r. Poprzednie remonty, które zostały udokumentowane były przeprowadzone w 1852, 1902, 1969 roku. W kuli umieszczonej na zabytkowej baszcie znajdują się dokumenty zawierające historię Polski i świata z lat pomiędzy remontami. Od 2003 roku na parterze sala kominkowa i sala klubowa z kuchnią, na piętrze biura Stadniny Koni. Na drugim piętrze sala nagród, przy kopule utworzono taras widokowy.

Aby zapoznać się z niebywałymi sukcesami golejewskich koni, które zaślęły na torach wyścigowych kraju i Europy zdobywając piękne wstęgi Derby w Polsce i za granicą nagrody Oaks, Wielkiej Warszawskiej czy Nagrodę Prezesa Rady Ministrów oraz wiele, wiele innych nagród i uzmysłwić sobie wagę i rozmiar tych dokonań zapraszamy do zwiedzania sali trofeów w Golejewku. Koniom, które przyczyniły się do rozstawienia Golejewka opodal parku urządzono aleję zasłużonych koni.

Jedną z pasji nieżyjącego już Macieja Świdzińskiego - Kierownika Stadniny Koni w Golejewku było powożenie i kolekcjonowanie pięknych zabytkowych pojazdów konnych. Wraz z także nieżyjącym Jerzym Jurgą Dyrektorem Stadniny stworzyli nieocenioną powozownię w Golejewku, obecnie drugą w Polsce po Łańcucie pod względem wartości i idealnego stanu używalności eksponatów.

Kościół neobarokowy pod wezwaniem Wszystkich Świętych (odpuść 1 listopada i 19 marca – św. Józefa) zbudowany w latach 1900 – 1903 według projektu architekta Stanisława Charaszkiewicza z Ponieca na miejscu dawnej budowli sakralnej wzniesionej z fundacji choińskich. Wewnątrz kościoła bardzo ciekawa polichromia Antoniego Pracajłowicza z 1910 roku i cenne wyposażenia wnętrza m.in. z XVI – XVIII wieku. Interesującym zabytkiem są płyty nagrobkowe z

piaskowca, renesansowe: Wojciecha Choińskiego, Heleny z Konar Choińskiej, Jadwigi z Dzierżanowskich Choińskich.

Obok kościoła stoi plebania z połowy XIX wieku. Zgodnie z wiekową tradycją, golejewski kościół otacza cmentarz z położonym w centralnym punkcie pomnikiem ku czci 128 ofiar I wojny i powstania wielkopolskiego. Na cmentarzu znajduje się mogiła 17 rozstrzelanych przez hitlerowców w pobliskim Podborowie w październiku 1939 r.

Pakośław

Pałac w Pakośławiu to jeden z najcenniejszych klasycystycznych obiektów w Wielkopolsce. Jego budowę rozpoczęto w 1791 roku w miejscu dawnego dworu obronnego. Usytuowany został w obrębie obszernego parku, urządzonego w stylu angielskim. Pałac wzniesiono dla nowego właściciela Pakośławia – Michała Krzyżanowskiego, znanego patrioty i uczestnika Sejmu Czteroletniego. Koszt budowy wynosił wówczas 50 tysięcy talarów. Przypuszcza się, że pałac powstał według projektu Carla Gottharda Langhansa, który był twórcą Bramy Brandenburskiej w Berlinie. Wnętrza również są dziełem artystów najwyższej klasy.

W drugiej połowie XIX wieku właścicielem dóbr w Pakośławiu był hrabia Leon Czarnecki, który na początku XX wieku sprzedał majątek Landbankowi, a ten odstąpił go Komisji Kolonizacyjnej. Przybyli Niemcy, głównie protestanci urządzili w pałacu szkołę i kaplicę, a w parku

pobudowali dom dla pastora i kantora oraz urządzili cmentarz ewangelicki.

Oryginalności pałacu dodaje kolisty dach krążynowy oraz niespotykany na terenie Wielkopolski układ portyku z bocznymi ścianami, w których znajdują się otwory okienne. Za pałacem, w dawnej części ogrodowej jest staw.

Po 1945 roku pałac popadł w ruinę, a w 1954 roku część budowli uległa zawaleniu. Pod koniec lat siedemdziesiątych przystąpiono do jego odbudowy. Szczególnie cenna jest dwupiętrowa sala kolumnowa, zwana rotundą. Kolumny zwieńczone są pięknymi kapitelami korynckimi, a całości dopełnia ozdobna balustrada i sztukatorskie dekoracje sufitu. Pomiedzy kolumnami umieszczone zostały cztery wspaniałe płaskorzeźby, wiernie oparte na rycinach Franciszka Smuglewicza z lat 1789-1791. Sceny na płaskorzeźbach są charakterystyczne dla terenów zachodniej Polski. Dziś nasi Goście mogą oglądać trzy z nich:

- Mieszko I niszczy posągi bóstw pogańskich,
- Bolesław Chrobry wbija pale graniczne na Łąbie i Sali,
- Mieszko II przyjmuje hołd zbuntowanych Pomorzan.
Czwarta, zniszczona płaskorzeźba przedstawiała Wichmana składającego broń przed Mieszkiem I.

Na szczególną uwagę zasługuje również postać Ignacego Zakrzewskiego, poprzedniego właściciela Pakosławia. W 1788 roku został wybrany posłem na Sejm Czteroletni, gdzie odegrał istotną rolę w uchwaleniu Konstytucji 3 Maja. W kwietniu 1792 roku został wybrany pierwszym Konstytucyjnym Prezydentem Warszawy, usuniętym przez Targowicę. Urząd ten objął ponownie w kwietniu 1794 roku w czasie Insurekcji Kościuszkowskiej.

Warto również dodać, że w sąsiedztwie pałacu znajduje się kościół pod wezwaniem św. Walentego i Macierzyństwa Bożego Maryi Dziewicy, zbudowany w latach 1896 - 1899 w stylu neogotyckim. W kaplicy Chrztu św. znajduje się rzeźba Chrystusa Frasobliwego i św. Jana Ewangelisty. W pobliżu głównego wejścia do kościoła jest pomnik upamiętniający parafian, którzy zginęli w czasie I i II wojny światowej oraz podczas powstania wielkopolskiego.

Obecnie właścicielem parku i pałacu jest gmina Pakosław.

Warto też poświęcić chwilę uwagi na kościół neogotycki pod wezwaniem św. Walentego (odpust 14 lutego) zbudowany w latach 1896-1899, z ołtarzami głównymi i bocznymi w kształcie tryptyku szafkowego, wykonanymi z modrzewia. W stylu neogotyckim utrzymane jest również całe wnętrze kościoła- ołtarze, sklepienia droga krzyżowa itp. Najcenniejsza jest w kościele

zabytkowa rzeźba św. Walentego, pochodząca z poprzedniego kościoła (prawdopodobnie z roku 1523). Obok kościoła naprzeciw bramy głównej - znajduje się pomnik ofiar I wojny światowej, powstania wielkopolskiego i II wojny światowej.

Sułów

We wsi pałac zbudowany u schyłku XVII w. w stylu barokowym, przebudowany w XVIII w. w stylu rokoka, odnowiony w latach 60. XX w. W środku wystrój barokowy i, w mniejszym stopniu, rokokowy (piec kaflowy).

Oprócz niego dwa kościoły zbudowane z muru pruskiego: poewangelicki kościół pw. MB Częstochowskiej zbudowany w latach 1765-1767, pełniący obecnie funkcje kościoła pomocniczego oraz kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła wybudowany w latach 1731-1734.

Koło wsi znajduje się wyspa z fundamentami zamku myśliwskiego znanego od 1351, a zniszczonego w 1500. Zamek wybudowany został przez Piastów oleśnickich. Pod koniec XV w. był siedzibą rycerzy-rozbójników. Zburzony został przez wyprawę wrocławskich mieszczan.